

В.М. Савченко, докторант, канд. екон. наук

Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки УААН

Л.В. Саловська, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

О.О. Лисиченко, доц., канд. екон. наук

Кременчуцький державний політехнічний університет

Методи активізації навчального процесу при викладанні дисципліни «організація обліку»

В статті розглянуто проблеми підготовки фахівців з обліку і аудиту в сучасних умовах. В зв'язку з чим, визначено методи активізації навчального процесу, що забезпечить отримання студентами необхідних навичок і знань з організації обліку.

організація обліку, методика викладання, навчальний процес, функціональне навантаження

У відповідності з кваліфікаційними характеристиками бухгалтерських професій спеціаліст та магістр з обліку і аудиту має вміти визначати, формулювати, планувати, здійснювати і координувати організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності підприємства, забезпечувати раціональну організацію обліку і звітності на підприємстві і в його підрозділах на основі централізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт, впровадження прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку і контролю, розробки і здійснення заходів щодо їх оптимізації; організовувати складання квартальних та річних бухгалтерських звітів (за результатами інвентаризації); обґрунтовувати облікову політику підприємства і організовувати працю облікового персоналу.

Усвідомити роль керівника обліково-аналітичної служби підприємства, здобути фахові знання та набуті професійні навички за цим напрямком студенти мають в результаті вивчення курсу «Організація обліку». Викладання курсу є специфічним, тому що його ефективність залежить від практичної спрямованості, а саме від забезпечення безпосереднього зв'язку з господарською та обліковою практикою. Тому, є необхідним приймати виважені рішення щодо місця цього курсу в навчальному плані, форм та методів викладання.

В науковій літературі проблеми організації обліку досліджували Є.Ф.Башмачнікова, В.В. Сопко, М.А.Кузьмінський, В.П. Завгородній, Д.Н. Письменна, Г.Г. Кірейцев, М.Ф. Півко та інші. Але питанням вдосконалення навчального процесу, зокрема з курсу «Організація обліку» науковцями практично не приділялась увага.

Саме тому за мету даної публікації поставлено визначити проблеми викладання курсу з «Організації обліку» та обґрунтувати напрями вдосконалення навчального процесу.

На нашу думку, вивчення курсу «Організація обліку» повинно ґрунтуватись на практичному матеріалі, тому викладання курсу має передувати виробнича практика. Так, навчальним робочим планом підготовки спеціалістів та магістрів з «Обліку та аудиту» в Кіровоградському Національному Технічному університеті передбачено проведення першої частини переддипломної практики після осіннього семестру. Кожен студент отримує завдання щодо накопичення матеріалу на базі якого побудовано вивчення курсу «Організація обліку» у весняному семестрі.

Зміст курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою, яка побудована згідно Освітньо-професійної програми підготовки бакалавра, спеціаліста і магістра напряму 0501 – «Економіка і підприємництво». На нашу думку, структура курсу дещо недосконала, що зумовлено об'єктивно суперечливим процесом реформування облікової системи в Україні. Формування економічної інформації відбувається в системі бухгалтерського обліку. Розвиток суспільних відносин вимагає все більшої кількості інформації, що спричинило потребу диференціації обліку. Як – наслідок, виникла та триває наукова дискусія, щодо сутності структури облікової системи та взаємозв'язку її складових.

У першу чергу - це поділ обліку як системи на підсистеми, що за думкою різних авторів все ще немає чіткого обґрунтування. У дискусії, що триває на сторінках періодичних видань, частіше піднімається питання доцільності побудови на підприємствах виокремлено підсистеми управлінського обліку. Поряд з цим гостро постає питання сутності, функцій та завдань управлінського обліку, а також висловлюються різні погляди щодо функцій фінансового обліку. Чітко визначеної позиції з даних питань немає, крім того, що функції формуються, виходячи із завдань тієї чи іншої підсистеми обліку. На нашу думку, це і є визначальним при визначенні функцій обліку, тобто фактично кожний з підходів має право на існування в залежності від поставленої мети та завдань. Ця проблема в практичній площині має розв'язання саме при відпрацюванні питань організації обліку. Тематичний план дисципліни не повною мірою відбиває дану проблематику, також неповною мірою передбачено структурою курсу висвітлення організаційних аспектів оптимізації податкових розрахунків в системі фінансового обліку. На наш погляд, виникнення подібної проблеми пов'язано з невеликою кількістю в сучасний період фундаментальних праць щодо сутності організації обліку та її зв'язку з методикою (цим питанням останнім часом присвячені праці В.В.Сопко, В. Пархоменко, Ю. Хоптинського).

Законодавчо визначеного терміну організація обліку не існує. У фахових виданнях під організацією розуміють цілеспрямовану діяльність з упорядкування і вдосконалення бухгалтерського обліку (його механізмів, структури, процесів тощо). Організація обліку як системи складається з трьох блоків: визначення предмету та методу обліку, що здійснюється на підприємстві, документальне оформлення всіх операцій та безпосередньо організація діяльності людей, які здійснюють ведення бухгалтерського обліку. Для вирішення організаційних питань необхідна розробка методологічних та методичних засад системи бухгалтерського обліку, що має бути враховано як тематичним планом дисципліни, так і спрямованістю викладання.

В.Г. Лінником та М.В. Кужельним зазначено [1], що до важливих передумов раціональної організації обліку належить: визначення обсягу та складу облікової інформації, необхідної для управління та контролю, встановлення структури облікового апарату та розподілу обов'язків між окремими виконавцями, розробка документування та документообороту, обґрунтований вибір форми обліку та графіка звітності. Таким чином, в організації обліку постає завдання детального вивчення організаційної структури підприємства, особливостей технології та організації підприємства, що зумовлює необхідність передування викладанню курсу проходження практики та забезпечення індивідуального характеру практичних завдань, збільшення обсягів самостійної роботи при вивченні курсу.

Саме тому, вважаємо за доцільне включення до робочої навчальної програми «Організація обліку» виконання курсової роботи. В результаті виконання курсової роботи студент:

- закріплює теоретичні знання з організації бухгалтерського обліку;

- набуває практичний досвід і навички самостійної роботи з літературними джерелами та нормативними документами;
- формує вміння критичного аналізу діючої системи організації обліку та облікової політики та розробки рекомендацій щодо їх оптимізації.

Курсова робота виконується після проходження першого етапу переддипломної практики з використанням матеріалів зібраних на підприємстві.

Тематика та завдання курсової роботи мають бути практично спрямовані і доцільним є їх відповідність тематиці дипломної роботи. В курсовій роботі студентам необхідно дослідити рівень та особливості організації облікового-аналітичного та контрольного процесів на базовому підприємстві (за обраним топологічним об'єктом) та розробити заходи щодо їх удосконалення.

В результаті написання курсової роботи в першому розділі має бути сформульовано завдання організації обліку, здійснено систематизацію та аналіз нормативних і методичних документів, що регламентують організацію обліку, представлено результати аналізу альтернативних варіантів технології облікового процесу, визначено об'єкти організації облікового процесу та облікової політики за обраним напрямком дослідження. У другому розділі студенти повинні узагальнити результати дослідження галузових та організаційних особливостей базового підприємства, які необхідно врахувати з метою оптимізації організаційної побудови облікового процесу; надати критичний аналіз сучасного стану організації облікового процесу, поділу та кооперації праці облікового персоналу та її оплати на підприємстві обраному за базове. При написанні третього розділу студентами досліджуються особливості організації існуючої технології облікового процесу за обраним топологічним об'єктом на різних етапах: первинний облік; поточний облік; підсумковий облік та обґрунтовуються пропозиції щодо її оптимізації; висвітлюються особливості організації обліку в умовах автоматизованої обробки інформації та обґрунтовуються висновки і рекомендації щодо її ефективності.

Основою організації бухгалтерського обліку на підприємстві є сформована та виражена облікова політика. Але не зважаючи на законодавчу регламентацію, існують проблеми щодо її формування як суб'єктивного, так і об'єктивного характеру. Об'єктивно невідповідність теорії та практики бухгалтерського обліку зумовлюється різними завданнями, а суб'єктивно – неадекватним досвідом та професійними можливостями бухгалтерів. Особливу роль в сучасний період розвитку України відіграє суб'єктивний чинник.

При побудові навчального процесу викладання курсу важливим є обрати ефективну форму зокрема це стосується такого виду навчальної роботи як лекція.

Функціональне навантаження занять у формі лекції – наукове, навчальне, стимулююче і виховне.

Наукова функція (методологічна) – полягає у передачі студентам сучасного стану науки, її методу і змісту, принципів і закономірностей, її основних ідей і категорій, узагальнених нею фактів, явищ, подій. Щоб бути на рівні сучасної науки, лектор зобов'язаний постійно готуватися до лекцій, систематично оновлювати їх зміст, ув'язувати теоретичний матеріал з прикладами з практики, що потребує організації перманентного стажування викладацького складу та встановлення стійких зворотних зв'язків з підприємствами регіону. Методичне значення лекції полягає насамперед у тому, що лектор розкриває слухачам метод науки, за допомогою якого аналізуються життєві явища. Лекція - це школа наукового мислення.

Навчальна (пізнавальна) функція - полягає у забезпечення виконання навчального плану та навчальної програми шляхом передачі студентам визначеного обсягу знань.

Стимулююча функція – полягає у тому, що проводячи огляд джерел, порівнюючи і аналізуючи наукові напрями, теорії, ідеї, висновки, лектор виділяє основне, привертає увагу студентів до визначальних положень, активізує у них інтерес до вивчення літератури, до пошуку, тобто спрямовує студентів на самостійну роботу.

Виховна функція полягає у формуванні у студентів навичок самостійного мислення, поваги до своєї професії, працелюбності, моральності, вміння правильно оцінювати навколишні події та адекватно вести себе. У сучасних умовах є необхідним більше уваги приділяти проблемам професійної етики фахівця з обліку і аудиту.

Важливим є правильний вибір виду лекції, відповідно до цього є доцільним у робочих навчальних планах зазначати класифікаційну ознаку лекції за напрямком: місце лекції в процесі навчання, метод викладання матеріалу, роль у пізнавальному процесі (табл.1).

Таблиця 1 - Види лекційних занять

Види лекцій за класифікаційними ознаками		
Місце лекцій в процесі навчання	Метод викладання матеріалу	Роль у пізнавальному процесі
вступна лекція	традиційна	академічна лекція
тематична (поточна) лекція	лекція-бесіда	популярна (публічна) лекція
лекція-консультація;	проблемна лекція	комплексна лекція
оглядова лекція	лекція-візуалізація	-
установча лекція	лекція, яка читається кількома викладачами	-
-	лекція із завчасно запланованими помилками	-
-	лекція - прес-конференція	-
-	лекція-дискусія	-
-	лекція з розв'язанням конкретних ситуацій	-

У результаті вивчення курсу організація обліку майбутні фахівці повинні набути навичок творчої роботи, самостійно приймати рішення щодо обрання науково - обґрунтованого варіанту організації обліково-аналітичних процедур. Для того, щоб ввести студента до творчої лабораторії наукового мислення, необхідним є логічно послідовне, обґрунтоване викладання предмету. Декларативне викладення висновків, передача готових організаційних схем не відповідає потребам формування навичок творчої роботи що є обов'язковими для керівників обліково-аналітичних служб. Саме тому в структурі робочого навчального плану є доцільним значну увагу приділити вивченню теми «Облікова політика як елемент організації обліку». Проте більшість годин навчального навантаження доцільно відвести практичним заняттям та самостійній роботі. Також досвід викладання даного курсу свідчить про ефективність застосування форм навчання, що активізують творчість та самостійне мислення студентів. Так доцільним є проведення наукових досліджень студентів з проблем організації обліку, зокрема застосування анкетного методу для з'ясування сучасних тенденцій та визначення кола завдань що потребують розв'язання.

При вивченні теми «Організація облікової політики» достатньо ефективним є семінарське заняття, що проводиться на підставі узагальнення досвіду підприємств і проведення аналізу елементів облікової політики в частині витрат. Студентам запропоновано визначити показник нормальної потужності на основі тісноти зв'язку

між потенційно можливими показниками та розміром загальновиробничих витрат. Аналогічна методика пропонується студентам для обговорення бази розподілу загальновиробничих витрат.

Розрахунок здійснюється в автоматизованому режимі за допомогою MS Excel.

Таким чином, вважаємо що в умовах реформування бухгалтерського обліку змінився характер роботи облікових працівників. У відповідності з кваліфікаційними характеристиками бухгалтерських професій спеціаліст та магістр з обліку і аудиту має вміти визначати, формулювати, планувати, здійснювати і координувати організацію бухгалтерського обліку господарсько-фінансової діяльності підприємства, забезпечувати раціональну організацію обліку і звітності на підприємстві і в його підрозділах на основі централізації та автоматизації обліково-обчислювальних робіт, впровадження прогресивних форм і методів бухгалтерського обліку і контролю, розроблення і здійснення заходів, щодо їх оптимізації повинно забезпечити отримання студентами саме таких навичок і знань, що потребує посилення практичного спрямування та обґрунтування вибору форм та методів навчання.

Список літератури

1. Кужельний М.В., Лінник В.Г. Теорія бухгалтерського обліку: Підручник. – К.: КНЕУ 2000. – 334 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 19.01.2000 р., № 318.
3. Пушкар М.С. Розробка систем обліку: Навчальний посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003.- 198с.
4. Пушкар М.С. Организация учёта в объединениях: Учебн. пособ./Тернопольский фин-економ. институт. – К., 1989. – 56 с.
5. Сопко В.В. и др. Организация контроля и учёта в объединениях /В.В. Сопко, Н.В. Кужельный, Е.М. Шпырко. – К.: Техника, 1984. – 199 с.
6. Хоптинський Ю. Організаційні аспекти бухгалтерського обліку //Бухгалтерський облік та аудит. № 4, 2003.

В статье рассмотрены проблемы подготовки специалистов по учету и аудиту в современных условиях. В связи с чем, определены методы активизации учебного процесса, который обеспечит получение студентами необходимых навыков и знаний по организации учета.

In the article the problems of preparation of specialists are considered on an account and audit in modern terms. In connection with what, certainly methods of активізації of educational process which will provide the receipt by the students of necessary skills and knowledges from organization of account .